

Cetatea Cavalerilor

Fondator: Col. r. Dr. Constantin Meșincaș
Editor: Asociația Națională a Cavalerilor de Clio
Editura Tipo MC, Oradea - 2020

Cartea Mea e și a Ta!

ISSN 2734-6889
ISSN-L 2734 -6889

(II). Sărbătorirea Marii Uniri în anul 1929

Prof. Dr. Vasile LECHINȚAN

Ceremonia de la Mărășești

2

Legionari romani

După primirea românilor americani la Ateneul Român și depunerea unei coroane de flori la Mormântul Eroului Necunoscut din București din partea oaspeților, a urmat o altă etapă din programul sărbătoririi Marii Uniri, și anume ceremonia de pomenire a eroilor de la Mărășești. În Gara de Nord s-au format trei trenuri speciale, împodobite cu drapele tricolore: unul regal (fără familia regală, doar cei doi înalți regenți Miron Cristea și Gh. Buzdugan și membrii guvernului, corpul diplomatic și atașații militari), unul parlamentar și al treilea pentru românii americani (în frunte cu prof. Adam A. Prie, președintele Uniunii și al Ligii societăților române americane). Până la Mărășești, toate stațiile erau împodobite cu

ghirlande de flori și drapele. La Mărășești, trenurile speciale au fost întâmpinate de oficialități civile și ecleziastice, un consilier municipal a expus pe o pernă „Legiunea de onoare conferită orașului Mărășești” (de fapt. mareșalul francez Joffre a înmănat medalia „Crucea de război” orașului Mărășești, la 22 august 1920). Au mai întâmpinat trenurile speciale și „călăreți cu steaguri, văduve, orfani, rude ale eroilor morți pe câmpul de onoare, veterani și invalizi din război, cu muzica regimentului 10 infanterie, școlile corporațiilor de lucrători” și altă mulțime de oameni. S-au îndreptat toți spre „mănăstirea neamului. unde se află cripta osemintelor eroilor morți la Mărășești”, într-un cortegiu în frunte cu înalții regenți, cu ambasadorii străini, membrii guvernului, parlamentari, ofițeri superiori.

2

Înaltul regent Gh. Buzdugan a spus: „am simțit o scumpă datorie să venim la Mărășești, pe câmpul de luptă și de glorie din vara anului 1917, unde odihnesc cu mândrie eroii neamului, pentru ca în fața bisericii ridicată pe acest pământ sfințit cu sângele lor nevinovat pentru păstrarea rămășițelor pământești, să reînnoim cu smerenie omagiul recunoștinței naționale memoriei lor în veci slăvite și, în momente de reculegere, să fim pătrunși de legătura puternică stabilită între jertfa lor sublimă și obligațiunea covârșitoare ce ne incumbă de a păstra neatins și a înălța tot mai mult patrimonial național dobândit cu un spirit de sacrificiu demn de eroii antici”. Arată apoi că în „vara anului de grozăvie” (iulie-august 1917), aici „s-a decis soarta țării și a neamului” și că „Mareșalul străpungător de fronturi, pretutindeni învingător [este vorba de mareșalul german von Mackensen, unul dintre cei mai proeminenți și competenți lideri militari germani], fu de data aceasta înfrânt. Vitejii noștri, demni urmași ai strămoșilor daco-romani și ai oștenilor neînvinși ai lui Ștefan cel Mare, Mihai și Carol [aici era bine să adauge și pe Avram Iancu], au făcut zid din piepturile lor și rezistând focului năprasnic, prin atacuri și contra-atacuri vijelioase, au împiedicat cucerirea Moldovei și au făcut neperitoare gloria steagului României”. Trebuie să fi fost deosebit de emoționante aceste cuvinte frumoase pentru văduvele și orfanii de război prezenți la ceremonie, ale căror soți, respectiv tați, au căzut chiar acolo, la Mărășești.

Generalul Cihoski (cel care a condus Divizia 10 Infanterie în Bătălia de la Mărășești), ministrul de Război (în guvernul Maniu), a spus: „Serbările Unirei nu ar fi fost complete fără acest pelerinaj la Mărășești. Bătălia de la Mărășești este cea mai mare luptă pe care a susținut-o oștile noastre de la întemeierea Statului Român, căci 13 zile și 12 nopți fără întrerupere, 5 jum. divizii românești au luptat contra a 12 divizii dușmane și această bătălie a costat circa 50 mii morți, răniți și dispăruți, din cari 21.450 sunt români. Când națiunea noastră se va găsi din nou în grea cumpănă, când grijile mari vor copleși puterea conducătorilor acestei țări, sursa de energie și forța morală se va găsi în reamintirea virtuților și sacrificiilor acelor ce odihnesc aci somnul de veci”.

Gl. C. Prezan și St. Cicio Pop

Cuvinte frumoase, spuse de un general român competent, demn și patriot, care din păcate a murit, ca și Iuliu Maniu, în închisoarea de la Sighet, la 18 mai 1950. A mai amintit cu recunoștință că în fruntea oștirilor noastre „a stat marele căpitan Regele Ferdinand I și neobosita tovarășă a vieții sale Regina Maria, ajutați de priceperea și patriotismul generalului Presan [Constantin Prezan, devenit ulterior mareșal al României era de față la ceremonie, stătea alături de președintele Camerei Deputaților, omul politic făuritor al Marii Uniri Ștefan Cicio Pop], figuri cărora istoria neamului le va consacra una din cele mai frumoase și mai instructive pagini”. A urmat defilarea Diviziei a 6-a Infanterie și apoi Iuliu Maniu și membrii guvernului său au vizitat „câmpia istorică”. La cimitirul eroilor evrei români căzuți la Mărășești, a oficiat o slujbă pentru pomenirea celor morți rabinul Dr. B. Reicher.

De menționat că la Centenarul mării bătălii de la Mărășești s-a organizat un spectacol frumos la Mausoleul Eroilor de la Mărășești, difuzat de TVR la 6 august 2017, cu Dumitru Fărcaș, Gheorghe Zamfir, Nicolae Furdui Iancu, Tudor Furdui Iancu, Paula Seling, marele violonist Eugen Sârbu și alții, cu minunate cântece patriotice și Balada lui Ciprian Porumbescu.

4. Defilarea de la București, la 10 Mai

Femei Dace – cu furca și fuioru-n brâu

Rămânem, așadar, în istorie cu această măreață sărbătorire a zilei Marii Uniri, organizată cu atâta eleganță, cu atâta suflet mare, cu atâta demnitate în mai 1929. Să urmărim continuarea programului sărbătoririi Marii Uniri din acel an de grație pentru neamul nostru 1929. Foarte frumos este relatată acea zi: "Primăvara a aprins în această zi cel mai frumos soare de Mai" și că "Albăstrimea țăriilor era de-o puritate divină și nici o dâră de vânt n-a turburat pacea solemnă din văzduhuri". Străzile, parcurile, grădinile erau pavoazate cu verdeață și flori. "Odată, într-o sută de ani, dacă se întâmplă să se întâlnească toate florile primăverii în același peisagiu, și de data asta s-a întâmplat. S-au ajuns din urmă vioreaua și mălinul, nu numai cu lăcrămioarele, cu crinul și iazminul, dar chiar și cu trandafirii de grădină, care s-au grăbit și ei, printr-o inavuabilă poruncă compensatoare a firii, să-și aducă minunile lor de fețe și parfumuri înainte de vreme, legându-și corolele superbe în ghirlanda împărătească a anotimpului". Străzile erau pline de o lume fericită și curioasă. Cum să nu iubești o astfel de metropolă romantică a românimii? "Sutele de mii de locuitori ai Capitalei, amestecați cu zecile și sutele de mii de oaspeți veniți din toate plaiurile țării, se revărsau ca râurile umflate pretutindeni. De la Patriarhie și până la Arcul de Triumf, un nesfârșit val colorat de oameni. Moldoveni, bănațeni și bănațence, bucovineni, mărgineni, sătmăreni, moți, tulgheșeni, prahoveni, dobrogeni și de pretutindeni își învrâstau porturile pitorești cu potopul de târgoveți în haine de sărbătoare, în uniforme cu fireturi".

Așadar, organizatorii au facilitat venirea la București a unor grupuri de oameni îmbrăcați minunat în portul popular din diferite zone ale țării. Se mai vedeau în Bucureștiul drag de atunci "Și o pădure de steaguri, balcoane pavoazate, colonade fără număr cu simbolurile țării, palate ornamentate cu grandoare arhitectonică, o surdă tălăzuire de zvonuri și graiuri, vis și feerie, în care pietonul simțea că se scufundă într-o vastă și mistică comunitate sufletească a toate biruitoare". Oare când se va mai realiza în România o atât de frumoasă "comunitate sufletească" între români? "Niciodată Capitala n'a fost atât de frumoasă. Palatul Poștelor, Cassa de Economie, Cercul Militar, Palatul Primăriei, Palatul Regal, Teatrul Național și Ateneul au fost ornamentate cu un deosebit fast și artă". Serbarea s-a deschis cu un Te Deum la Patriarhie, la ora 10, oficiat în prezența familiei regale, a membrilor guvernului și a înalților

demnitari în frunte cu prim ministrul Iuliu Maniu. Toți s-au îndreptat apoi, la ora 11, spre Șoseaua Jianu. Acolo erau tribunele oficiale pentru familia regală, pentru corpul diplomatic și înalți demnitari, care, împreună cu tot poporul de față au asistat la defilarea inclusiv a Armatei Române. Defilarea s-a desfășurat în următoarea ordine: "Muzica Regimentului de Jandarmi, veteranii din 1877, invalizii de războiu, cercetașii, Școala Politehnică, Uniunea Națională a Foștilor Luptători, alte societăți, apoi trupele." În fruntea trupelor era generalul Ștefan Panaitescu, comandantul Corpului II Armată (cel care a condus în 1919, operația ofensivă de la Tisa până la Budapesta, atunci șef de stat-major al Comandamentului Trupelor Române, vezi alăturat poza sa de la înălțimea dealului Gellert din Budapesta), apoi marele stat major, ofițerii, în frunte cu generalul Miciora, Comandantul Pieței, apoi "gărzile cu cele 166 de drapele noi, școlile militare, comandantul Diviziei a IV-a, comandantul Brigăzii IV, Regimentul 6 Infanterie, Regimentul 21 Infanterie, comandantul Brigăzii de Vânători, Regimentul 2 Vânători, Regimentul 9 Vânători, Regimentul 1 Grăniceri, Centrul de Instrucție al Aviației, Flotila de Luptă, Grupul de Aerostație, Regimentul de Artilerie Antiaeriană, Centrul de Instrucție al Geniului, Regimentul de Transmisiuni, comandantul Brigăzii a IV-a de Artilerie, Regimentul 2 Artilerie, Regimentul de Artilerie Antiaeriană cu automobilele proiectoare, comandantul Diviziei a III de Cavalerie, comandantul Brigăzii a Doua de Roșiori, Regimentul 9 Roșiori și Regimentul de Escortă Regală".

Așa s-a mobilizat exemplar și brava Armată Română la sărbătorirea zilei Marii Uniri. A urmat, după amiaza, la ora 5, "o producție populară organizată de Ateneele din Capitală la Arenele romane". Aici, lumea a asistat la cântece populare, iar artistul Mărculescu de la Teatrul Național a recitat "Imnul întregirii", iar societatea "Joc și cântec românesc", de sub conducerea soției profesorului Simion Mândrescu, "a executat diferite jocuri naționale." De remarcat rolul extraordinar al grupului de femei din înalta societate românească a vremii la organizarea sărbătoririi zilei Marii Uniri. Așa a început, seara, feeria: "Viziunea Palatului Poștei, cu luminile electrice ce se aprind și se sting într-o alternare continuă, dând iluzia că în fața noastră e un castel vrăjit ca cele din povești, este de-a dreptul magnifică. Cercul Militar, cu salbele de lumini albe, scoate și mai mult în relief frumusețea-i arhitecturală. Pe bulevarde, ghirlandele de lumină sunt tot atât de încântătoare. Chiar statuia Brătianu apare mai majestoasă în lumină feerică, iar Primăria, cu proiectoarele ei, apare ca un castel surpriză. Înainte pe Calea Victoriei, Teatrul Național înfățișează tablouri picturale cu ajutorul luminii electrice. Aci staționează mai multă lume, pentru că aci se desfășoară punctul cel mai atractiv din program. Ateneul, distins întotdeauna, apare acum ca o cetate în lumină, rivalizând cu Poșta și Cercul Militar. Piața Victoriei e înconjurată de stele mari de broderii incandescente".

Așa era sufletul generației mari de atunci: distins, natural (nimic strident și forțat), nimic provocator pentru nimeni, elegant, măreț în a-și iubi țara și trecutul ei.

5. Expozițiile de artă și cusături și de artă veche românească

Vorbindu-se despre expoziția de artă și cusături organizată în plin centrul Bucureștiului, în patru mari săli ale Cercului Militar de pe Calea Victoriei, s-a relevat faptul că "Femeia face Unirea. Rolul ei în această sfântă Unire a Patriei a fost preponderent". Ea "a fost însuflătoare ostășilor, prin exemplul ei zilnic de rezistență acasă". Acolo, "îndărătul frontului", s-a luptat "cu mizeria și durerea, întărind cu moralul ei ridicat întreaga suflare românească", așa cum a făcut de atâtea ori în istorie. De la regină, "până la cea mai umilă țărancă, fiecare femeie și-a împărțit munca și puterea sufletească pentru a susține cauza războiului". Femeia a înlocuit chiar pe bărbați în funcțiile publice de acasă, iar "ca plugar la câmp ori ca simplă mamă, cu multiplele jertfe, învingând toate greutățile omenești, ea a întărit moralul". Chiar în "cele mai amare clipe ale războiului", femeia româncă "și-a susținut necazurile în clipele târzii de reculegere, în veghea nopților de sbucium, cu acul și furca de tors". Așa s-au creat, din reverie, sensibilitate, durere și bucurie mare, minunatele cusături și țesături ale ei, "pline de fast și colorit strălucitor, opere ale imaginației ei expresive, a specialei sale abilități pline de gust și siguranță".

Expoziția a fost organizată sub îndrumarea Marilinei Bocu, soția președintelui Comitetului de organizare a serbărilor Marii Uniri, ministrul Sever Bocu. Din comitetul de organizare a expoziției au mai făcut parte și alte doamne din înalta societate românească interbelică: soțiile politicienilor Alexandru Vaida-Voevod, Ion Mihalache, G. G. Mironescu, Grigore Iunian, Henry Cihoschi, Voicu Nițescu ș.a. La inaugurarea expoziției, în 10 Mai, după amiaza, au fost prezente și regina Maria, principesa Elena (mama

copilului rege Mihai), regina Elisabeta a Greciei, principesa Ileana, membrii guvernului, cu soțiile, și o numeroasă asistență. Erau expuse obiecte ale artei românești din toate provinciile României Mari: splendide broderii din Regat – cum i se zicea României de peste munți (privită din Ardeal), migăloase “cusături pe pânză topită, subțire ca țesătura păianjenului, pe borangic, pe inșor, rochii, hăinuțe de copii, bluze” etc. Se distingeau prin “colori potolite”, prin simplitate și eleganță, prin “cel mai rafinat gust modern”. Erau apoi expuse porturi naționale pe județe, inclusiv “frumoasele marame oltenești (vezi foto port din Tismana, Oltenia, femeile cu marama), mai subțiri ca vâlul și în sfârșit lingerie fină de pânză cu fir, îngreunate de broderia deasă, pe acel unic fir subțire, împăenjenit de ajour-uri [ajururi = broderii] și șabace [broderii] în modele greu și numai de închipuit, necum de cusut”. S-a precizat că “Aceste minuni, cu tot ce este mai fin ca broderie de ac”, sunt opere ale membrilor unor societăți, precum: Munca, Albina, Furnica, Principele Mircea, Casele Naționale, Industria casnică românească, Româncă, Țesătoria națională din Râmnicu Vâlcea, Cultura și ajutorul femeii, Casa Artei, Țesătoria și Țăranca, etc. Iată că societatea românească interbelică avea organizată producția de artă populară. Urma. într-un colț al mării săli principale, Banatul, “cu coloritul viu și strigător, dar nespus de armonios, în care roșul de toate nuanțele predomină vesel”.

Doamna Marilina Bocu s-a ocupat de dezvoltarea industrializării artei țesăturilor și cusăturilor bănățene, “în special după războiu, ajutând prin aceasta vădulele și orfanele de războiu din acea provincie”. Aici “Roșul aprins se desfăta în toate gamele, lângă albastrul potolit și portocaliul care pălea până la galbenul lămâie” și țesăturile erau “vopsite vegetal din flori și rădăcini de care d-na Bocu se ocupă personal, o adevărată minune de colorii”. Toate “puteau rivaliza cu ultimile producțiuni străine în artă decorativă”. Urmau colecțiile celor trei muzee din Transilvania: al Astrei de la Sibiu, Muzeul din Deva și Muzeul din Cluj. Din cel de la Sibiu se distingea colecția Maria Cosma din Sibiu, “cu țesăturile în mătase și modele de o inedită valoare” (vezi foto o țesătură color din această colecție).

Muzeul din Deva a prezentat, printre altele, și o minunată colecție de țesături și cusături din ținuturile Hunedoarei și minunate porturi de pădurence, din jurul Hațegului. Muzeul din Cluj a fost prezent cu “câteva covoare vechi, foarte frumoase, precum și câteva vâlnice și cămăși interesante de prin satele din jurul Clujului”. Mai era în expoziție o “colecție de porturi de la Bran, Râșnov și foarte frumoasele porturi femeiești din Schei, Brașov, cu vechi urcioare și talere din ținutul Făgărașului”, achiziționate de doamna Voicu Nițescu. Expoziția mai cuprindea fotografii cu biserici de lemn maramureșene și bihorene, porturi bucovinene, covoare basarabene, covoare din Rășinari “și o prețioasă colecție de covoare oltenești, cu care era împodobită toată întinderea sălii principale”, etc.

Astfel “Expoziția de la Cercul Militar a fost prima demonstrație în bloc a produselor industriilor noastre casnice din toate provinciile, de la războiu încoace, [...] fiind un frumos compliment pentru femeia româncă”. Ziarul “Universul” scria despre frumosul pe care femeile românce l-a promovat întotdeauna și care și l-a pus și mai înainte “tovarăș sufletului lor delicat” și că “domnițele și jupânițele de odinioară își întocmeau podoabele lor și ale căminului” cu astfel de minuni ale artei noastre populare. Frumos au scris despre expoziție și ziarele “Lupta” și “Curentul”.

Paralel cu expoziția de artă și cusături românești de la Cercul Militar, Liga Națională a Femeilor Române a organizat o expoziție de artă veche românească și arheologie în sălile Palatului Domnesc din Parcul Carol, deschisă, de asemenea, în prezența familiei regale și a guvernului, tot în după amiaza zilei de 10 Mai. S-a expus, printre altele, “tâmpla mănăstirii Arnota - minune de artă veche bisericească -, mănăstire care a fost ridicată de Domnul Constantin Brâncoveanu spre cinstirea vrednicului Voevod Matei Basarab, ale cărui oseminte se odihnesc acolo”. Se precizează că “Această tâmplă a fost încă expusă la Paris, cu prilejul expoziției de arte decorative din anul 1925, fiind obiectul unanimei admirații a străinilor”. S-au mai expus icoane vechi din secolele XVI—XVIII, evanghelia lui Șerban Cantacuzino, alte cărți și manuscrise vechi, podoabele găsite în mormântul lui Radu Negru, cu prilejul săpăturilor dela Biserica Domnească din Curtea de Argeș, o broderie de pânză a Zincii Golescu, din 1803, acuarele de Preziosi, Szatmari. 90 de covoare basarabene din colecția Roșianu, ilice (un fel de pieptare țărănești fără mâneci) bucovinene, etc.

În paralel cu aceste expoziții s-a deschis la Muzeul Arhivelor Statului o expoziție de stampe și hărți privind Transilvania și Banatul de-a lungul secolelor. S-a precizat că “Bogățiile și frumusețile

Ardealului și Banatului, orașele lor cochete, cetățile și satele lor bine orânduite, portul de-o bogăție și varietate pitorească al atâtor neamuri care locuiesc aci, au atras și impresionat pe foarte mulți artiști, localnici și străini, determinându-i să ne eternizeze în operele lor”, opera care se păstrează în pinacoteci și mari colecții de stampe, fotografii, albume. Se păstrează minunate tablouri, gravuri, acuarele, schițe, planuri, hărți, unele semnate de artiști celebri, “care reprezintă peisagii, orașe, cetăți, monumente, personaje, costume, din cele mai variate colțuri ale acestor provincii. Unele din ele sunt adevărate capodopere de artă picturală, de gravură sau de cartografie, altele încercări naive, dar toate cu interes deosebit pentru cunoașterea stărilor de lucruri și a personalităților de seamă din anumite epoci”. A fost meritul colecționarului G. Olszewski, directorul Muzeului Toma Stelian, “de a fi expus la Muzeul Arhivelor Statului cu prilejul serbărilor aniversării de zece ani dela Unirea Transilvaniei cu Patria Mamă,

un număr de 400 de asemenea comori” ce datează din secolele XVI—XIX.

Așadar, și prin aceste trei expoziții se poate vedea măreția reprezentării României Mari la cei zece ani de la Marea Unire.

6. Spectacolul muzical-etnografic al lui Tiberiu Brediceanu

Încă din 1905, la inaugurarea Muzeului Etnografic al Astrei de la Sibiu, Tiberiu Brediceanu a organizat pentru prima dată o strălucită șezătoare, un poem etnografic, mai ales cu elemente bănățene. Același minunat spectacol este prezentat și în 1907 la Budapesta, la serbarea organizată de societatea studențească “Petru Maior”, apoi în 1909, la Reuniunea femeilor române din Arad, în 1911 la Viena, în cadrul Societății studențești “România Jună”, tot în 1911 la Brașov, în 1920 la “evenimentul cultural cel mai de seamă din Dacia superioară: inaugurarea Universității din Cluj, în 1924 la București, “cu ocazia descălecării pe aceste meleaguri a celei mai vechi societăți culturale românești de peste munți: Asociația Transilvană «Astra””. Acest spectacol feeric “nu putea lipsi cu ocazia împlinirii primului deceniu de la întregirea noastră națională”.

A fost idea lui Iuliu Maniu, care i-a “cerut autorului să pregătească ceva frumos cu această memorabilă ocaziune”. Brediceanu s-a gândit să-și întrească poemul său etnografic muzical cu elemente din Bucovina și din Basarabia, “pentru a putea reprezenta astfel, într-o măiastră sinteză, toată bogăția, frumusețea și varietatea incomparabilă ce o prezintă țara noastră în port, joc și cântare”. Poemul său, considerat magnific, a fost punctul culminant al zilei de 10 mai, la Arenele Romane. Brediceanu a ales “cele mai frumoase și caracteristice costume naționale din întreaga țară” și “dansurile cele mai tipice, sub raport coreografic, precum și melodiile populare cele mai atrăgătoare, ca joc și cântare”. Personal a angajat țărani pentru rolurile poemului și o mulțime ca figuranți. A avut foarte mult de lucru cu selecția, numai din Banat, “ar fi putut înfățișa zeci de costume, sute de jocuri și mii de melodii, toate diferite și interesante”. Este citat Goethe, care ar fi spus că “din felul cum știe să se restrângă cineva, se cunoaște dacă e maestru” și că Brediceanu este un maestru adevărat.

În privința costumelor populare a adus 15 grupuri de dansatori din: Mehedinți, Călinești și Din punct de vedere al coreografiei, atunci “un capitol absolut nestudiat din etnografia noastră națională”, “d-l Brediceanu are o îndemânare și experiență unică, dobândită prin călătorii de studii, făcute sistematic, ani de-a rândul, în toate ținuturile locuite de români”, s-a gândit că dansurile noastre românești, numai țăranul român însuși le poate executa cu naturalețe și măiestrie, iar “Dacă ar fi încercat să execute poemul acesta cu concursul unui corp de balet, i-ar fi trebuit 165 de artiști și artiste de balet, ceea ce nu posedă, deocamdată, nici cea mai mare scenă de balet din lume”. Astfel că “Inteligența și bunul simț natural al țăranului nostru, l-au ajutat în chipul cel mai fericit la executarea poemului său grandios”.

În privința muzicii, care are o “importanță covârșitoare” într-un poem muzical-etnografic, Brediceanu s-a ocupat zeci de ani “cu colecționarea și fixarea melodiilor noastre populare, având și în această privință o îndemânare rară”. A întrebuințat chiar instrumentele muzicale țărănești, caracteristice regiunilor etnografice: trompeta în Bucovina, clarinetul și tamburina în Macedonia, ș. a. A armonizat melodiile populare, “eliminând ceea ce e prea rustic-vulgar și scoțând în relief partea poetică a cântecelor noastre populare și a nobilului nostru suflet țărănesc”.

Jocurile executate în poem încep cu o “uvertură de Tiberiu Brediceanu, pe motive vechi ardelenesti” și “se termină așa de simbolic cu o măreață chemare prin tulnic a țării întregi la unire: prin port, joc și cântare”. Primul punct “a fost Hora executată de echipa Ligii Culturale, București, secția doamnelor, compoziție originală a autorului”, apoi: Maramureșul cu “Tropotită”. Bihorul cu “Mărunțelul”, Munții Apuseni cu “Țarina”, Oltenia cu “Bordeiul”, Oașul cu “Jocul de bătut în palmi”, Săliștea Sibiului cu “Învârtita”, Bucovina cu o veche horă și cu “Arcanul”, Muntenia cu “Brăul” și “Mânioasa”, Hațegul cu “Hațegana”, Banatul cu “Pe loc”, Moldova cu “Țimburelul” și o “Moldovenească”, coloniștii macedoneni din Durostor cu “Bitolianca”, Basarabia cu “Basarabeasca” și în final neîntrecuții călușeri de pe Târnava, care au jucat “Bătuta”, “Călușerul” și “Ardeleana”.

Despre acești dansatori s-a spus că “A fost atâta avânt și însuflețire spontană în improvizația liberă a acestor țărani târnăveni, făcută pe «Ardeleana», încât spectatorii, văzând însuflețirea și voioșia cu care dansau, s-au simțit înviorați în toate fibrele ființei lor de doruri frenetice de viață. Dacă n-ar fi jucat sub cerul liber, ci undeva, într-o încăpăre cu tavanul scund, ca în atâtea din hanurile noastre sătești, ei ar fi putut chiui, ca la ei acasă: «Ridică-te grindă în sus,/Să nu zici că nu ți-am spus...»”. Se arată că “Poemul s-a încheiat cu o apoteoză: o imensă coroană sprijinită pe brațe puternice, din toate ținuturile României, apărea într-un cadru feeric, de 260 de persoane, înfățișând fiecare câte un colț din țara aceasta încântătoare înaintea ochilor uimiți de atâta frumusețe”. Poemul înfățișa, așadar, “unitatea miraculoasă a neamului nostru, în port, joc și cântare, unitate care nu-și găsește seamănul decât în unitatea nu mai puțin uimitoare a limbei noastre românești”. Aceasta este o observație de-a dreptul sublimă a generației de la 1929. S-a reliefat “bogăția, frumusețea și nobilul gust al țăranului român” și, din păcate, “pe zi ce trece dispar în oceanul indiferentismului și nepriceperii obștești atâtea colțuri vrăjite de frumuseți de altădată”. Organizatorii au adus laude pe merit compozitorului Tiberiu Brediceanu, dar și bunului suflet de român, artistul Ștefan Mărcuș [n. 8 ianuarie 1886, Hodișa, județul Satu Mare – d. 18 mai 1953, Cluj], unul din prietenii cei mai devotați ai autorului, care, cu un spirit de jertfă rar în zilele de astăzi, a luat asupra sa sarcina înscenării și regia generală a poemului”. I-au adus laude și “orchestrei Operei Române,

care cu precizie și elan a susținut partea orchestrală a poemului “România în port, joc și cântare” din zilele de 10, 11 și 12 mai la București.

7. Încoronarea tuturor serbărilor Unirii: ceremoniile de la Alba Iulia, din 20 mai 1929

Desigur că încoronarea tuturor serbărilor dedicate celor zece ani de la Marea Unire urmau să fie ceremoniile de la Alba Iulia. Dar înainte cu o zi s-a ținut și o ședință a Academiei Române, dedicată acestui eveniment al împlinirii primului deceniu de la întregirea noastră națională, ședință la care a participat și familia regală, membrii guvernului, corpul diplomatic, oaspeți străini. A deschis ședința savantul Emil Racoviță, președintele Academiei. Cuvinte frumoase au rostit și I. Al. Brătrescu-Voinești, arătând că unirea culturală făcut simbolic de Academie în 1861 a precedat unirea politică. Academia Română, la înființare, s-a format din “trei membri din România de peste Milcov, trei din România de dincoace de Milcov, trei din Transilvania, doi din Banat, doi din Maramureș, doi din Bucovina, trei din Basarabia și doi din Macedonia” și că unirea politică s-a făcut “în ziua în care însăși civilizația omenirii s-a găsit în primejdie de pieire; neamul nostru se poate mândri că dreptul lui la întregire i-a fost recunoscut pe baza concursului ce cu atâtea jertfe a dat pentru salvarea civilizației omenim, ajutând triumful dreptului asupra forței”.

A vorbit apoi, în numele Basarabiei, profesorul Ștefan Ciobanu despre smulgerea acestei provincii românești, la 1812, de către imperialismul moscovit, despre “continuitatea spiritului românesc în această provincie”, despre emancipare națională și despre (re)unire. Despre procesul istoric similar desfășurat în Bucovina a vorbit apoi profesorul Iancu Nistor, iar în numele Ardealului a luat cuvântul profesorul Sextil Pușcariu, spunând printre altele o trăsătură, simpatice redată, despre românul din Ardeal: “Chibzuit, mai greoi și mai puțin adaptabil, strâns în lanțurile tradiționalismului, ardeleanul apucă greu pe un drum nou, iar dacă a pornit pe el, îl urmează cu perseverență de fier”. Ședința s-a încheiat prin cuvântul profesorului Dimitrie Gusti, care a prezentat primul volum din monumentală lucrare științifică pe care a patronat-o, tipărită de comitetul serbărilor Unirii, cu titlul “Transilvania, Banatul, Crișana și Maramureșul, 1918-1928”.

Cum s-au desfășurat ceremoniile la Alba Iulia? Mii de săteni din toate județele țării au venit în oraș încă de dimineață, “în sunetul fanfarelor și muzicilor. Sătenii și sătencele erau îmbrăcați în costume naționale. În fruntea coloanelor erau steaguri și inscripții cu numele localităților de unde veneau”. Coloana s-a înșirat de la gară, prin centrul orașului, până la cetate. Lor li s-au adăugat școlile primare și secundare din Alba Iulia și împrejurimi. Ordinea a fost ținută de detașamente de infanterie și de jandarmi. Dimineața, la ora 6, au sosit trenurile cu parlamentari, demnitari ai statului, misiunile străine, iar la ora 8.40 a sosit trenul ministerial.

Erau astfel prezenți pe peronul gării prim ministrul Iuliu Maniu cu miniștrii din guvernul său, oameni politici și de cultură, precum Nicolae Iorga, I. Nistor, Al. I. Lapedatu, Ion Inculeț, generalii Nicolae Petala, Dănilă Pap, Ștefan Panaitescu, Traian Moșoiu, Constantin Prezan, toți în uniforme, apoi Emil Racoviță, președintele Academiei Române, Ștefan Cicio Pop, președintele Camerei, ș.a. La ora 9 a sosit trenul regal, cu micul rege, în vârstă de 7 ani, Mihai I, regina Maria, înalții regenți și ceilalți din suită, primiți cu onoruri. Familia regală în automobil, escortat de un escadron din Regimentul I Cavaleri, iar ceilalți pe jos, până în cetate, la “Biserica Neamului”, unde s-a oficiat Tedeumul la ora 9 la toate bisericile din oraș (inclusiv la cele catolică, greco-catolică, reformată și la templul israelit).

La biserica reformată, unde a participat subsecretarul de stat D.R. Ioanițescu, din partea guvernului, “n-au asistat decât 2 persoane. Ungurii s-au abținut ostentativ”. La biserica romano-catolică a fost prezent ministrul Sever Bocu și a slujit episcopul Majlath.

La biserica greco-catolică au oficiat episcopii Traian Frențiu, Iuliu Hossu, Niculescu-Lugoj și toți canonicii, în prezența nuntului papal. La templul israelit a fost prezent ministrul Voicu Nițescu. La Biserica Încoronării (ortodoxă) au oficiat mitropoliții Bălan, Nectarie și Gurie, episcopii Comșa, Teculescu, Stroe, Gherontie, Cosma, Ivan și “un mare sobor de preoți”. Aici au asistat familia regală, misiunile străine, corpul diplomatic, toți ofițerii superiori din garnizoana Alba Iulia, membrii guvernului, parlamentarii și un numeros public. S-a citit o “Rugăciune de Ziua Unirii”, alcătuită de patriarhul Miron Cristea, în care se spune și de faptul că propășirea și binele obștesc să se facă de toți cetățenii României, de “fruntașii și cârmuitorii ei [...] prin muncă și cinste desăvârșită”. Patriarhul face apoi un lung excurs

istoric al românilor, al bisericii ortodoxe din Ardeal, amintind și de Mihai Viteazul, care biruind la Șelimbăr, a intrat în Alba-Iulia, unde a înființat mănăstirea Sf. Treimi și a zidit “o biserică ortodoxă, drept catedrală a Mitropoliei Ardealului”, pe “locul altarului ei stă azi această biserică a încoronării”. A vorbit despre unitatea prin limba a românilor, mai ales prin circulația cărților bisericești, despre prigonirile suferite de românii “schismatici” (ortodocși), despre distrugerea episcopioilor și mitropoliei ortodoxe după Mihai Viteazul, distrugerea mănăstirilor ortodoxe sub austrieci, despre ajutorul domnilor de peste munți dat românilor și bisericilor românești din Ardeal. Aduce și un elogiu făuritorilor Marii Uniri.

S-au dezvelit apoi două plăci comemorative, așezate de ASTRA, în Sala Unirii, unde s-a ținut și o ședință festivă, prezentă fiind inclusiv familia regală. O foarte lungă cuvântarea ținut înaltul regent Gheorghe Buzdugan, despre epopeea poporului român de-a lungul mileniilor, de la înfruntarea dintre Decebal și Traian până la Marea Unire, despre jertfele românilor din această perioadă a existenței lor în cetatea Carpaților, “leagănul Națiunii Române”, despre marile libertăți și drepturi pe care le au minoritățile în România într-un “spirit de sincer liberalism”, despre necesitatea de a se “înlătura cu orice preț rășboaietele, cari au folosința criminală a progreselor științei [și] ar [putea] pustii toate statele”, despre crearea unui învățământ superior capabil să “formeze elita intelectuală, care să aducă țării elemente de conducere pătrunse de nevoile și aspirațiunile ei legitime, cum și o pleiadă de cărturari distinși, din sânul căreia să răsară acele minți alese, care prin creațiuni spirituale proprii — expresiune a geniului și caracterului național — să încoroneze cu strălucire opera măreață a unității naționale și să așeze România pe veci reîntregită la un loc de cinste în domeniul culturii și civilizației universale”. A luat apoi cuvântul Iuliu Maniu, care a spus, printre altele, că “Două revoluții țărănești, înecate în sânge, nu au putut stinge scânteia luminătoare ieșită din sufletul lui Inocențiu Micu Klein. Oftările înăbușite pornite din trupurile chinuite pe roată ale lui Horia, Cloșca și Crișan, ce pătrundeau de aici peste toate satele bietului Ardeal, nu au fost în stare să frângă și să amuțescă voința țăranilor români, pe care fiii lor, Bărnuțiu și Iancu, i-au ridicat din nou la o nouă și supremă încercare glorioasă, dar plină de suferințe. Umilințele fără sfârșit și persecuțiile fără suflet la care au fost supuse națiunea și biserica românească, nu au putut împiedica pe Mitropoliții Șaguna și Șuluțiu, să se așeze în fruntea obiditului popor românesc, în crâncena lui luptă pentru a-și asigura limba și legea. Temnițele pline de eroii condeiului și ai gândirii, și spânzurătoarele, nu au putut înspăimânta și împiedica pe preoții, dascălii și cărturarii români să urce mai departe Golgota care ducea la renașterea națională”. A mai adăugat Următoarele, cu același minunat spirit patriotic, de făuritor al Marii Uniri: “Conștiința națională, una și singură, a acestui popor, n-a cunoscut decât o singură cale: aceea care ducea aici, în această cetate, și de aici la ținta atâtor străduințe: la unitatea națională. Conștiința națională a provinciilor, atâta vreme despărțite, întărită de principiile marelui Wilson, a prefăcut pornirile unei turburări sociale într-o revoluție națională și s-a unit cu Armata Română, pentru a pune hotare comune țării noastre, ocrotitoare a ființei noastre naționale, nebiruit păzitoare a patrimoniului național. Cei ce s-au adunat aci, înainte cu zece ani, pot privi cu mulțumire la jertfele ce s-au adus, alături de cei ce au străbătut ca soldați câmpiile pline de sângele tovarășilor lor și alături de voluntarii Ardealului, Bănătului și Bucovinei, care mai bucuroși au luat nesfârșitele drumuri ale Rusiei și ale Italiei, și apoi s-au aruncat din nou în valurile luptelor, decât să primească robia care îi așteaptă acasă. Ei pot acuma binecuvânta inspirația care i-a îndemnat: hotărârile lor trup s-au făcut. Unitatea Națională este înfăptuită. Reforma agrară este realizată. Votul obștesc este un drept statornicit și dreptatea socială își face cale cu pași repezi și fără a i se putea împotrivi ceva. Stăpâni pe țara noastră, suntem liberi a ne folosi cu vrednicie de bogățiile ei și hărnicia poporului românesc va putea să înfăptuiască în România Mare «fericirea Daciei», preamărită de toți și invidiată de atâția”. De reținut este și ideea că “națiunea nu se compune numai din cei prezenți, ci o compun și generațiile trecute și cele viitoare, între care cea de față nu este decât puntea care le leagă”, iar devotându-ne binelui obștesc, din el “poate răsări binele nostru și binele celor ce urmează”. Aduce mulțumiri reprezentanților națiunilor prezenți la sărbătoarea de la Alba Iulia, “care nu este numai o mărire a trecutului ci și un prilej de manifestare a recunoștinței față de aliații care au ajutat poporul românesc să-și ajungă scopurile sale naționale”.

După ședința festivă din Sala Unirii, înaltele oficialități au ocupat tribunele înălțate la câteva sute de metri depărtare, în fața Catedralei Unirii. Cuvântările din Catedrală și din Sala Unirii au fost auzire

prin megafoane de poporul adunat pe Câmpul lui Horia. Defilarea a început cu veteranii de la 1877-1878, apoi invalizii marelui război pentru întregirea neamului, reprezentanții societății “Carpații”, memorandiștii, “adecă românii ardeleni întemnițați pe vremuri la Seghedin și la Vaț, pentru drepturile imprescriptibile ale neamului lor, în faimosul Proces al Memorandului (1894)”. Au urmat studenții de la București, Iași, Cluj, Cernăuți, Chișinău, Timișoara, cercetașii din toate colțurile țării, arcașii din Bucovina, plăieșii din Moldova. Frumos a fost portul româncelor din Săliștea Sibiului (vezi alăturat foto color) și din împrejurimi, mai cu seamă șoimii din Poiana Sibiului. “Au impresionat puternic fanfarele din Banat, organizațiile sportive de acolo, care ne aminteau de socoliștii cehoslovaci”. Românii din America au defilat cu cele 164 de steaguri ale lor. Au urmat: grupul de femei din Brașov și “junii tot de acolo cu cămășile lor cusute în ținte și fir de aur”; delegația gărzilor naționale din 1918; liceul de fete din Orăștie și grupuri de țărani din acele părți; un grup de sași și de secui, circa 180 de persoane; delegația românilor rămași în Cehoslovacia, în frunte cu protopopul Ștefan Pop și preotul Vasile Pop, în număr de 60, din comunele Apșa de Jos, Apșa de Mijloc, Apșa de Sus, Slatina și alte comune; grupul de maramureșeni din țară; “grănicerii” de la Năsăud; “voinicii de pe Târnave și cei de la Turda, după care au urmat voluntarii”. Emoționant a fost apoi “cortegiul istoric”, organizat de Ion Șahighian și Vasile Velisaratu, regizorul și pictorul Teatrului Național din București. “În fruntea acestui cortegiu veneau trei călăreți daci, cu zeghile pe umeri, cu trâmbițele în formă de balaur, precedând pe purtătorii steagului dac, urmat de garda formată din șase ostași călări. În urma lor, pe un cal alb, dus de căpăstru de doi oșteni, venea regele Decebal, înconjurat de generali, de marele preot, de sfetnici și de pileați. N-a lipsit nici oastea dacă, pedestri și călăreți, minerii, meșteșugarii și plugarii. În sunetul surlilor și al marșurilor victorioase vine cortegiul roman: 12 trompeți călări, cu lictorii, precedând pe împăratul Traian, care mergea și el pe jos, ca orice legionar, urmat de frumosul său cal alb, dus de doi oșteni în fruntea generalilor. Descălecătorul Munteniei, Radu Negru, apare în fruntea boerilor călări, urmat de carele încărcate, cu bogățiile lui, de turmele de oi cu ciobani, reprezentând în chip sugestiv tabloul coborârei din Munții Transilvaniei în câmpiile mănoase ale Munteniei. Bogdan Vodă, întemeietorul Moldovei îl secondează cu cortegiul sau de buciumași călări în zare, având steagul cu capul de zimbbru, cu stema între coarne, înconjurat de oșteni călări și numeroși boieri, înarmați cu ghioage ținute, vânători arcași și pedestrime nesfârșită”. Au urmat Mircea cel Bătrân, cu “buciumași călări, încărcăți cu zale grele, urmați de purtătorii steagului cu garda lui, de boieri călări cu spede drepte”; Ștefan cel Mare, tot cu buciumași, “urmat de părintele Paisie în zale, cu crucea în mână”, clerici în odăjdii, în frunte cu mitropolitul Moldovei, cu căpitani de oaste, cu călărima, “arcași, sulțiși și purtători de flinte grele”; Mihai Viteazul, venind “În marș vijelios de războiu, în dangăt de clopot și bubuit de tun”, fiind întâmpinat de episcopul catolic Napragyi, “ungur de fel din Alba-Iulia, care împreună cu clerul și fruntașii poporului său, din Alba-Iulia, ies într-o întâmpinarea marelui voevod, închinându-i cetatea”, în suita lui Mihai fiind și oastea sa, “în frunte cu muzicanți cu tobe, flaute, fluere și trompete”, “voievodul” apare călare pe un cal alb, cu “luptătorii steagurilor luate în lupta de la Șelimbăr”, cu pușcași, tunari și căpitani”. Nu lipsesc din “cortegiul istoric” nici “mucenicii Horia, Cloșca și Crișan călări, urmați de popa Constantin, cu crucea roșie, a revoluției, drept steag, și urmat de norod mult cu lănci, coase și secure”. Apoi, “În accentele marșului «Vine Iancu sus la munte» apare Avram Iancu călare, înconjurat de marile personalități ale timpului: tribunii Axente Severu, popa S. Balint, N. Solomon, ș. a. Nu lipsește nici ideologul cu glas inspirat de arhanghel al revoluției dela 1848, prof. Simeon Bărnuțiu. Toți aceștia sunt urmați de bătrâni, bărbați și tineri din munți și din câmpii”. Unirea Principatelor, de la 1859 “a fost simbolizată prin hora fetelor și nevestelor muntence și moldovence, în mijlocul cărora boierii împreună steagurile în semn de contopire desăvârșită”. Războiul Independenței fost înfățișat “de veteranii cari au purtat pe o pernă coroana de oțel a întemeietorului Rege Carol”. Un martor ocular spunea că “întreaga defilare părea un vis. Te frecai la ochi și nu-ți venea să crezi dacă ceea ce vezi și asculți e adevărat, sau numai o plăzmuire frumoasă”. Prezentul de atunci al țării l-a înfățișat, “cu toată demnitatea și vigoarea, Armata”, care a defilat cu următoarele unități: Drapelele regimentelor din Corpurile 6 și 7 Armată; orchestrele Regimentelor 5 vânători, I grăniceri, 82, 84 și 91 Infanterie; Comandantul Diviziei 20, generalul Trăilescu; Statul Major al Diviziei 20; Comandantul Brigăzii 20, generalul Stănescu; adjutantul Brigăzii 20; Regimentul 5 Vânători; Regimentele 91, 82, 84 Infanterie; Comandantul Brigăzii 20 Artilerie,

generalul Costescu; adjutantul Brigăzii 20 Artilerie; Regimentul 39 Artilerie; Regimentul 40 Obuziere; un regiment de cavalerie; un divizion al Regimentului 1 Roșiori; un divizion al Regimentului 12 Roșiori; un divizion din Regimentul 13 Călărași; un divizion Auto-tunuri; un divizion Moto-mitraliere; un divizion Artilerie Antiaeriană, un batalion Care de luptă; una secție Radio Telegrafie. S-a remarcat măreția spectacolului, "în care o unitate întrecea pe cealaltă, sintetizând în chipul cel mai fericit vigoarea cu eleganța și demnitatea".

În acest superb ton al eleganței și demnității naționale s-au încheiat serbările Marii Uniri din mai 1929.

8. Reacția minorităților și a presei la sărbătorirea celor zece ani de la Marea Unire

Deosebit de interesantă este, atât reacția minorităților, cât și a presei la sărbătorirea atât de fastuoasă, de elegantă și de demnă a celor zece ani de la Marea Unire, în mai 1929. Savantul Nicolae Iorga (vezi foto 1), marele împăciuitoare în relația româno-maghiară, propusese comitetului de organizare să fie chemate și minoritățile la sărbătorire, "chiar cu riscul să fim refuzați". Am văzut apoi boicotul în bloc al maghiarilor reformati de a participa la slujba de la Biserica reformată din Alba Iulia în ziua ceremoniilor, unde doar doi reformati erau prezenți. Apoi, am văzut din cronica evenimentelor că la defilarea de la Alba Iulia au participat și sași și de secu. Din păcate nu este redată o poză cu acest moment. Poate în vreuna din publicațiile vremii să fie immortalizată o asemenea imagine. Dar să vedem mai întâi reacția unei minorități care a răspuns cu entuziasm la acest eveniment. Este vorba de evreii români, care și-au dat și ei obolul la luptele de la Mărășești și pe alte fronturi românești, inclusiv pentru eliberarea Transilvaniei. Cert este că evreii de cultură maghiară din Ardeal, desigur că unii reprezentanți ai lor, s-au comportat cu ostilitate contra serbărilor Marii Uniri, în presa lor de la Cluj. Evreii români, însă, și-au "dovedit sentimentele lor de loialitate și înalt patriotism, participând - prin toate organizațiile lor -, atât la serbările din 10 Mai de la București, cât și la Alba Iulia, în 20 Mai. De asemenea, în restul țării, în toate orașele principale, și cu deosebire la Cernăuți, serbările Unirii au fost prilej de puternică afirmare a identificării evreilor cu interesele românești". Așadar, evreii români au fost solidari cu românii la aceste manifestări. Ziarul "Unser Wort" (care a apărut la București, sub redacția lui B. Reicher, în perioada 1925-1940), scria: "Pentru poporul român, Alba Iulia este simbolul întregirii pământului românesc, desrobirii și reunirii fraților, după secole de prigoniri și suferințe. Alba Iulia este icoana sfintei dreptăți săvârșite de istorie. Și pentru noi, evreii, cari am adus atâtea jertfe pe altarul Patriei, această sărbătoare are un înțeles deosebit: duhul Albei-Iulii a coborât asupra țării întregite, dovedind că sub cerul senin al României libere este loc și pentru noi și pentru revendicările noastre. Mai mult decât orice popor, noi, evreii, cari am suferit atâtea prigoniri și amărăciuni sub diferite stăpâniri, știm să apreciem bucuria libertății și nu noi vom fi dintre aceia cari să introducă o notă discordantă în fericirea generală". Se mai spune că "tăgăduim dreptul altor minorități, cari se dezic de a participa la serbările Unirii, să vorbească în numele evreilor, cari în aceste momente solemne înțeleg să sape o prăpastie între popoare" și că "în ziua Unirii și mântuirii României întregite, vom manifesta loialitatea și solidaritatea noastră Patriei Române și întregului popor român; vom declara voința noastră de a colabora la propășirea acestei țări, ai cărei cetățeni suntem". Tot astfel, "Curierul Israelit", al Uniunii Evreilor Români titra: "Ne bucurăm și noi de bucuria țării", articol semnat de Horia Carp (n.1869, Hârlău - d. 1943, Israel). Autorul scrie: "Ziua aceasta în care românimea de pretutindeni trăiește adevărata înfăptuirea întregă a visului, cum nici în basme mai frumos nu s-a pomenit, ziua aceasta a bucuriilor fără hotare, o dorim poporului să-i fie și în viitor aceeași aducătoare de bucurii. Zi plină de toată lumina ce umple de cald sufletul mulțimii, când e sguduit de amintiri grele, dar mari, și de nădejdi ce pun pentru totdeauna capăt suferinții. Să-i fie bucuria întregă, a ei întregă, dar să o lase împărtășită și de cei ce prin pătimirea lor aci, au și ei dreptul la partea lor de mândrie din bucuria țării". Mai arată că "ne leagă de țară și suferinți cari au fost numai ale noastre, și nădejdi cari sunt și ale țării. Trăim, de aceea, cu inima toată și cu sufletul întreg bucuria cu care țara serbează cei 10 ani de la întregirea ei". În același ton scrie, în continuare: "Și, totuși, e și pentru noi o zi de mare sărbătoare. O serbăm ca [toți] cetățenii țării cari se bucură că Patria s-a mărit, că ea și-a înfăptuit marile idealuri, că a ajuns țară mare și va fi într-o zi țară bogată, prin munca noastră, a tuturor". Apreciază că "noi totdeauna am năzuit spre culmile morale pe cari dreptatea istorică a știut să ridice țări și popoare". La Templul Coral, șef rabinul dr. Iacob Itzak Niemirower (1872-1939) a spus

printre altele: "Instinctul politic al poporului român, care este un produs al forții unui trecut milenar, s-a unit cu înțelepciunea conducătorilor și patrioților, astfel că România Mare a devenit o realitate istorică". La Marele Templu, dr. Wilhelm Filderman (n.1882, București – d. 1963, Paris), președintele Uniunii Comunităților Evreiești din România a spus, printre altele: "Sărbătorim împlinirea a zece ani de când poporul Român și-a recucerit libertatea și unitatea. Risipit sub stăpâniri străine, cu trupul țării sfâșiat și cu libertatea încătușată, poporul român, blând dar brav, și-a cântat tristețea și nădejdea, dar și-a oțelit voința ca să sufere, să lupte, să învingă. Alături și împreună cu el, evreii din vechiul Regat au suferit, au luptat și au învins. Amintirea acestei neuitate frății, în restriște și bucurie, o sărbătorim acum. Afirmăm cu mulțumire și mândrie partea care ne-a fost hărăzită din suferințele poporului român și partea de jertfă pentru victoria României...La Mărășești, Mărăști și Oituz - ca și la Grivița și Plevna - dorm îmbrățișați în același pământ, răscolit de bombe și obuze, români și evrei, copii ai aceleiași țări, slujitori ai aceloraș doruri de mai bine, jertfe sfinte ale aceloraș năzuințe". Dr. Ettinger, din partea Uniunii Evreilor Români, cu prilejul ceremoniilor de la Alba Iulia a vorbit despre faptul că "Evreii din Vechiul Regat, născuți și crescuți pe pământul țării, ne-am apropiat din frageda noastră copilărie cunoștințele limbii și istoriei Românilor. [...] Limba românească este limba gândirii și vorbirii noastre, și ea nu este pentru noi mai puțin dulce și mai puțin armonioasă decât pentru românii de origină".

Reacția maghiarilor de a boicota serbările a fost susținută și îndrumată de la Budapesta prin ziarele "Magyarság" (Maghiarimea), "Pester Lloyd" și "Budapesti Hírlap" (Știrea din Budapesta), ziare guvernamentale. Acestea "au susținut campania ziarelor minoritare maghiare pentru abținerea de la orice participare la Serbările Unirii". "Nemzeti Újság" (Ziarul Național) "publică un lung articol, semnat de dr. Olay Ferenc, în care, după ce reamintea împrejurările cari au dat naștere «ciuntirii Ungariei», protesta împotriva statelor succesoare, cari în curs de 10 ani au prăpădit valori morale și împotriva felului cum s-au aplicat principiile wilsoniene". Interesant este comentariul lui Cezar Petrescu din "Curentul" despre atitudinea ostilă maghiară față de aceste sărbători: "Crucea Trianonului purtată îndoliat de ungurii revizionisti în semn de protestare, cât au decurs aceste festivități, a apărut, mai mult ca nealtdată, o simplă jucărie inofensivă și alta nimic". Pamfil Șeicaru a afirmat în același număr al ziarului "Curentul" că: "În momentele când neresemnata Budapestă agită idea revizuirii Tratatului de Trianon, când privirile furioase ale Ungariei pândesc hotarele noastre, din cari ar putea sfâșia la prima frângere a unității românești, nația s-a afirmat cu o irezistibilă vigoare, cu o voinică voioșie, una și nedespărțită, aceeași în grai și strigăt de bucurie!" S-a declarat, la începutul sărbătoririi Marii Uniri că "populația minoritară" are o perfectă libertate de conștiință în raport cu această sărbătoare. Guvernul, pe această temă, "nu înțelege să intre în tratative". Ministrul Alexandru Vaida-Voevod (vezi foto 2) a declarat că guvernul nu a făcut nicio invitație specială unor grupuri, nici Partidul Maghiar nu a fost invitat, "căci e de sine înțeles că partidele nici nu pot să fie invitate la evenimente de felul acestora. La serbări a fost invitată populația întreagă a țării. În ce privește portul populației, am accentuat că poate să compară fiecare națiune în portul ei național caracteristic, fără nicio restricțiune în ce privește scoaterea în relief a caracterului național respectiv. Să vie deci ungurii, germanii, bulgarii, rușii, turcii și ceilalți, în portul lor propriu; noi îi vedem bucuroși, căci serbătoarea asta vrea să fie serbătoarea tuturor fiilor țării". Concomitent cu această declarație, "ziarul «Brassai Lapok» [Pagini brașovene] de la Brașov a dus o violentă campanie împotriva prefectilor din județele secuiești, gratificați cu acuzația de a fi întrebuințat aparatul administrativ ca mijloc de presiune asupra populației minoritare în vederea serbărilor de la Alba-Iulia". Președintele Adunării Deputaților, Ștefan C. Pop, a declarat însă presei la București, "în mod categoric și lapidar, că prefectii cari ar face așa ceva, n-ar sta nici două zeci și patru de ore la postul lor". Așa a încetat campania, "dovedindu-se astfel totala ei lipsă de temeinicie". Un fapt a dat tonul de la Budapesta: deputatul Béla Kenéz, în ședința Camerei ungare din 7 mai, "a protestat împotriva ideii că ungurii ar putea să meargă, fie și în portul lor național, la Alba-Iulia. De la această dată, ziarele maghiare din țară au avut un diapazon crescut. S-au scris aproape zilnic ieremiade, deplângându-se «tragedia sorții ungurești». Pentru a nu se face vinovate de-o fățișă atitudine ostilă Statului și pentru a-și justifica pasivitatea activă în fața Albei-Iuliei, au adoptat ca leit motiv de ocazie «neîmplinirea hotărârilor de la 1 Decembrie 1918». În felul acesta s-a dat și aparența unei loialități virtuale, dar s-a făcut implicit dovada absolutei toleranțe înțelegătoare a guvernului cu ocazia serbărilor". Foarte interesantă este observația

despre “aparența unei loialități virtuale”. În preajma serbărilor s-a declarat refuzul oficial al partidului maghiar de a participa la sărbătoare. În paralel, “guvernul din Budapesta se pregătea, aproape concomitent cu serbările noastre, să organizeze mari solemnități iredente, inaugurând cu un gest de fățișă demonstrație «Monumentul soldatului necunoscut». Au fost reprezentate la acele solemnități, în figurații alegorice, și ținuturile deslipite din trupul pseudo-ungariei milenare”. Corectă este aici sintagma: “pseudo-ungariei milenare”. A vorbit însuși regentul Horthy “despre «imutabilitatea » unei configurații geografice”, iar prim ministrul Bethlen “despre revizuirea tratatelor de pace”. Desigur că “Ecoul acestei resuscitări a Budapestei s-a resimțit din vreme în tonul ziarelor ungurești din Ardeal”.

13 Totuși, la ceremoniile de la Alba Iulia au participat numeroși ziariști maghiari, care au făcut relatări despre eveniment. Au redat și “mici amănunte de tehnică a organizării serbărilor”, pentru a le caricaturiza. “Correspondentul ziarului «Ellenzék» [Opoziția] găsește că scaunele și tribunele nu trebuiau vopsite cu roșu, că s-au înregistrat cazuri când participanții, chiar din tribunele de frunte, și-au înroșit degetele, fiind nevoiți să se servească de hârtia de ziare pentru ca să-și cruțe pantalonii”. Ziarul “Aradi Közlöny” [Buletinul arădean] “înregistrează, cu o satisfacție de rigoare, că la plecarea trenurilor a fost zăpăceală, ori că la masa populară s-a îmbulzit lumea”. Alte ziare maghiare “remarcă insuficiența megafoanelor ce trebuiau să transmită imensei mulțimi liturghia din catedrală, cuvântările, etc”. Dar, s-a putut constata că în general “toți reporterii maghiari au rămas cu adevărat uluiți de grandoearea serbărilor”. Ziarul “Ellenzék”, din 23 mai 1929, a constatat, după varietatea serbărilor de la Alba Iulia, ce anume “ese în relief cu linii tari, [și anume] că: 1. Poporului român îi plac foarte mult serbările și știe să sărbătorească, 2. În sens de disciplină, poporul ardelean este poate unic în lumea întreagă și că 3. E mult mai ușor să aduni sutele de mii de oameni, decât să le împrăștii și să le trimiți acasă. După părerea unor experți au participat la serbările jubiliare vreo patru sute de mii de oameni. Fiecare delegație, fiecare persoană particulară și-a avut desemnat locul dinainte, defilarea s-a făcut în ordine, armonic, iar poporul, cu o minunată răbdare, a tot așteptat ore întregi până să vadă ceva, pentru ca să strige entusiasm, cu o bucurie sinceră: «Trăiască Regele! Trăiască Maniu!»”. Ziarele maghiare, precum cele românești, au scris cu căldură despre “figura, ținuta și gesturile” copilului rege Mihai, în vârstă de șapte ani, și “cu profunde sentimente de stimă” despre regina Maria, și “descriu amănunțit diversele scene și festivități programatice, cortegiul istoric în deosebi”. Unul din ziarele maghiare “înregistrează cu simpatie scena, când M. S. Regele Mihai, după defilare, dă bomboane frumosului cal alb al A. S. R. Prințului Nicolae”. Desigur că toți copiii sunt “porniți” spre gesturi sublime, așa le este constituția sufletească.

Interesant este că, “după chiar mărturisirea ziarelor maghiare”, au fost de față, la Alba Iulia, vreo două mii de secui din Odorhei, din Trei-Scaune și Ciuc, cu table și pancarte purtând inscripții de loialitate”. Un incident este făcut caz de unele ziare maghiare, și anume că “Ofițerii Siguranței Generale a Statului au cerut cheile catedralei romano-catolice și că au vizitat turnul și podul bisericei. N-au fost acestea decât pure măsuri practicate ori și unde în lume în asemenea ocazii”. De semnalat participarea oficialităților politice germane la serbările Unirii, delegații sașilor și șvabilor.

Avem, așadar, și din această perspectivă a populației minoritare, un tablou complet al grandioaselor manifestări desfășurate în țară pentru a sărbători cei zece ani de la Marea Unire.

Delegați cu steaguri

